

Uj eszmék, uj életet követelnek.

Rom. XII. 2. «Ne szabjátok magatokat a világhoz, hanem változzatok el a t elméteknek ujulása által, hogy kedveljétek az Istennek ama jó, kedves és tökéletes akaratját».

Ritka ember van sorsával, helyzetével úgy megelégedve, hogy ne sovárogná olykor-olykor valami oly változás után, mely csak jobbulást okoz életében. S különösen értelmi és lelki dolgokban vágyakozunk változásért, vagyis több világosság után, mely mélyebb belátást, magasabb érzelmeket és emelkedettebb jellemeket szül. És sokszor az értelmi és lelki dolgokban tényleg megjelenik előttünk a várva-várt világosság, hogy alapjául, kezdetül szolgáljon életünkben a kívánt változásoknak. Az ember azonban legtöbbször, csak mikor a várva-várt világosság megjelenik veszi észre, hogy tulajdonképen nemcsak mi várhatunk sokat attól, hanem ama világosságnak is sok követelni valója van velünk szemben. Ilyenkor aztán kétség s kételkedés közt hányatva fordulunk embertársainkhoz, barátainkhoz utbaigazító tanácsért s boldog az, ki ingadozó hajóját megállapítva, tisztába jöhet önmagával, jelen és jövő sorsával és céljával. Tény az, hogy az értelmi és lelki világosság mindig bizonyos rázkódást okoz, mert új elveket, új magatartást, új életet követel. Az ember pedig rendesen rabja szokásainak, sőt még téves eszméinek is és első sorban is nem arra törekszik, hogy az új világosság követelményeinek megfelelően rendezkedjék be, hanem, hogy a régi elveket és eszméket kibékítse, vagy legalább is kölcsönös kiegyezésre bírja az újakkal, a mi legtöbbször az újabb, a tisztultabb elvek és eszmék rovására szokott történni. Mert az ember már szokásánál, sőt mondjuk természeténél fogva többkevesebb bizalmatlansággal fogadva minden újat, rendesen a régiekhez tér vissza, hogy a példabeszéd szerint: „a járt utat, járatlanért el ne hagyja“.

Ez elv érvényesült a rómabeli gyülekezetenél. A pogány istenek ezeknek áldozata nem elégíték ki a kebleket, maga a bölcsészet is kereste már minden istenek háttérében a végső okot. Az ember

helyzete, melyben mindenütt csak szolgát és urat, elnyomót és elnyomatottat látott, már elviselhetetlenné vált. A lélek azt sugta, hogy a szokásoknak és erkölcsöknek nincs már feltétlen becse, nincs meg az a szelidsége és nemessége, mely legszebb disze az embernek. Eljött a keresztény vallás; megismertette az emberekkel amaz ismeretlent, kinek tiszteletére a sovárgó lélek templomot emelt Athénben. A keresztény vallás világosság volt, mely új eszméket adott Istenről és emberről, új elveket vitt be a lélekbe a magunk és embertársaink iránti kötelességet és erkölcsöket illetőleg. Mohón ragadta magához e világosságot a rómabeli gyülekezet is, hiszen új világ tárult fel előtte, új életnek kezdetét látta. De szokása visszavonzotta a régiekhez, új akart lenni, de a régieknek megtartásával. A gyülekezet maga is érezte az új és régi eszmék és elvek ellentétét s ezért csak ingadozott, mint hánytvetett hajó a tengeren. Az apostol látta ez ingadozást és állandóságot óhajtván, mint testvér szól a testvérekhez, kérve őket: *„ne szabjátok magatokat a világhoz, hanem változzatok el a ti elméteknek ujulása által, hogy kedveljétek az Istennek ama jó, kedves és tökéletes akaratját“*. Az apostol szavai arra intenek minket, hogy az új eszmék, új életet követelnek.

Az új eszmék, új életet követelnek, mert első sorban is azt kívánják, hogy *szakítsunk a régiekkel*, mit az apostol így fejez ki: *„ne szabjátok magatokat a világhoz“*. A mi annyit jelent, hogy ne tartsátok magatokat azokhoz a világi dolgokhoz, melyek csupán külsőségek, és nemcsak lényegtelenek, hanem félrevezetőek is, ellentétesek a jobb és nemesebb érzelemmel, sőt határozottan károsak. Nem e teremtet világtól, melynek pompái és ellenségei elbájolóak, nem a szerető és nemesen érző szívek, nem a fennkölt gondolatok és magasztos jellemek sorától kívánja az apostol, hogy elszakadjatok, hanem csakis azoktól, a melyek, vagy kik előtt elsőbb az önérdék, mint a lélek üdve, elsőbb a zsarnoki hatalom és uralom, mint a testi-lelki szabadság, kik többet adnak az ósdi hagyományok fenntartására, még ha bálványimádás is az, mint a hitnek és reményeknek megújulására.

Az apostól új eszméket, eddig nem ismert elveket hozott Rómába: a kereszténységnek, a szeretet tiszta vallásának voltak ezek az eszméi és elvei. S ha Jézus, a ki ugyancsak telve volt jó indulattal és szere-

tettel mindenek iránt, azt mondta: „ha valaki az ő kezét az eke szarvára veti és azokra néz, melyek ő utána vannak: nem alkalmas az Istennek országára“, akkor az ő nyomdokain haladó apostol ugyan- csak követelhetette hiveitől a régiekkel való szakítást. Mert ha igaz az, hogy az új bort új tömlőbe kell tölteni, mert különben az új bor megszakasztja az ő-tömlőket: akkor az is bizonyos, hogy az új eszméket és új elveket régi szokásokkal, ósdi hagyományokkal gyakorolni, régi korlátok közé zárni nem lehet; hiszen mégha sikerül is ideig-óráig azok közt kiegyezést létesíteni, az új eszmék és új elvek előbb-utóbb túltörnek az ósdiság korlátain. Haladni kell tehát mindig a szerint, a mint int az idők jele, a világosságnak és eszméknek diadala, vagy fénysugara.

Napjainkban inkább, mint valaha tolnak előtérbe az értelmi és lelki világossági erők, s ezek átalakítják a tudományt, a munkát, a nevelést, a külső és belső valóságokat, át még hitünket, reményeinket, sőt ábrándjainkat is. Mint hattyu a tó partján, egykedvűen, szárny alá dugjuk-e fejünket s ne lássuk meg az idők jelét?... Nem! Szakítanunk kell sok tekintetben a múltakkal! Ha régen, munka nélkül élt meg a földes ur, ma meg kell ragadnia a munkát; a könnyű észjárást fel kell ma váltania a komoly gondoknak, sőt még a testi, lelki, értelmi megterheltetésnek is; a könnyelmű fényűzés és pazarlás helyébe ma egyszerűségnek és takarékoságnak kell lépnie. Őseinknek jó volt a buzogány és kardforgatás, de ma gyorstüzelő fegyvereket hallunk, ma nem vitorlás, hanem gőzhajók bonyolítják le nem egy országnak, hanem a világnak forgalmát; a föld művelésére is nem elégségesek ma csupán az emberi kezek, segítségül kell hívunk a tudományt, ipart kereskedelmet és művészetet.

Új eszmék, új elvek mindenütt s ezek új életet követelnek. Meg kell tehát értenünk az idők jelét. Meg az erkölcs terén is. Ma nem a durvaság és testi erő, hanem miveltség, nemesség szóban és tettben az, melyre győzelem vár; ma nem az erőszak, hanem az önzetlen gyöngéd szeretet arat babérokat. Új eszmék, új elvek tolnak előnkbe még a vallás terén is. Régi formákkal, hagyományos szellemmel, elavult hittételekkel és egyházi szokásokkal, fennállhat bár a vallás bizonyos ideig, de nem sokáig, hiszen az új tudományos és hitesezmék már is döngetik az ajtókat s ezek előbb-utóbb széttörik az ósdiságokat. Haladnunk kell tehát a hit, a vallás dolgaiban is. Szakítanunk kell a régi, az elavult rendszerekkel, mert az új eszmék, új életet követelnek.

Nehogy félreértsük azonban, nem épen mindennel kell szakítani, a mi régi. A mi tiszta, jó, nemes volt régen, az ma is annak marad; annak ma is meg van becse, az állandó, az átjő a multból a jelenre és átmegy a jövőre. Ezeket magunktól nem eldobnunk kell, hanem féltve őriznünk, mert bár változik öltönyük az új eszméknek és új elveknek megfelelően, de lényegük mindig egy marad. De szakítanunk kell mind ama régiségekkel, bármily kedvesek is azok máskülönben, melyek gátolnak az újabb világosságnak, a tisztább igazságoknak megfelelő életet élni, mert az új eszmék tőlünk új életet követelnek, mint követelte ezt Pál apostol is kereszténynyé lett hívektől.

* * *

Az új eszmék, új életet követelnek, mert másod sorban azt kívánják, hogy lássuk bennük mindig *Istennek az emberekhez való legjobb akaratát*. Ezt az apostol így fejezi ki: „*változzatok el a ti elméteknek ujulása által, hogy kedveljétek az Istennek ama jó, kedves és tökéletes akaratját*“. Az ember, bármi jó történiék is körülötte és vele, önmagának, önerejének és tehetségeinek szeret tulajdonítani mindent. Eldicsekszik, hogy a gazdagság, jólét és földi boldogság, melyeket elérni sikerült, mikép kerültek hatalmába, mikép menekült meg egyik, vagy másik veszedelem elől; sőt egyes felfedezéseket, az életet megkönnyítő, az emberiség boldogulhatását előmozdító eszközöknek kikutatását is mind, mind önmagának, öntehetségeinek és szorgalmának szereti tulajdonítani. Az nem igen jut eszébe, hogy tulajdonképen mindenért Isten akaratát illeti a hála, mely nélkül semmi meg nem történhetik. Mert bár tagadhatatlan tény, hogy szükség van az emberi erőre és szorgalomra, de ezek is Isten akaratának az adományai. Ez akarat pedig, melynek köszönhetünk e földön és égen minden változást, bárha nem láthatjuk és nem érthetjük is azt, mindig a legjobb és legtökéletesebb. Az új eszmék rombolnak és építenek. Valahányszor azért megjelennek ezek közöttünk, mindannyiszor új életet követelnek tőlünk abban a tekintetben is, hogy lássuk bennük Istennek az emberekhez megnyilatkozó jó akaratát.

Sovárogva nézett az emberiség lelki szabadulás után, de hiába várta ezt harcok zajától, vagy nagy királyok fiaitól. Megjelent Jézus, elhozta zsidónak és pogánynak azt, a miért sovárgott és az elmék megváltozásában, egy új élet követésében éreznie, látnia kellett min-

denkinek Istennek az emberekhez való legjobb akaratát. Elsötétült a lét, a vallás az államok, az elmék és lelkek felett, mert a zsarnoki és korlátlan egyházi hatalom nem engedett világosságot sehová; de a vallásujítás kora elközelgetett, az ujult életet semmiféle hatalom el nem nyomhatá, a megujult eszmék megújíták az elveket és látnia, elismernie, bizonyoságot tennie kellett mindenkinek, hogy e megújulásokban mindenütt Istennek legjobb és legtökéletesebb akarata nyilatkozott meg.

Önéletünkből is sorolhatnék fel eseményeket, melyek mind azt igazolják, hogy az új eszmék, új életet követelnek abban a tekintetben is, hogy az eseményekben Istennek legjobb akaratát lássuk mindig megnyilatkozni. Hiszen bármi történik is velünk, mélyebb gondolkozás után mindig rájövünk, hogy az új dolgokban és új eszmékben, akár természeti, akár szellemi, vagy erkölcsi életünkre vonatkoznak azok, mindenütt Istennek legjobb akarata nyilatkozik meg irántunk. De ezeknek kikutatását, önlelketek előtti felsorolását reátok bizom; reátok akkor, mikor örömben, vagy bánatban, reménnyel, vagy csüggedéssel elmerültök titkos magányaitokban önéltetek eseményeinek és Isten akaratának kutatásában. Én csak erős meggyőződéssel azt hirdetem, hogy az új eszmék, új életet követelnek mindig, mindenütt, mindenkitől.

Ha azért szakítanotok kell sok tekintetben a múlttal, ne sirasátok, mert azt egy szebb, egy biztosabb jövőért teszitek. De kérve kérlek, minden változásban vegyétek észre Istennek hozzátok való legjobb akaratát; s ez is szolgáljon megújulástokra az iránta való hála, tisztelet és imádás tekintetében is. Ámen.